

En starkare liberal demokrati

Program antaget av Centerpartiets partistämman 2021

Centerpartiet

En starkare liberal demokrati

Innehåll

Den liberala demokratin: historiska framsteg och nutida hot	2
Individ, stat och demokrati	3
Så stärker vi samhällskontraktet	4
Starkare och rättvisare demokratiska institutioner	5
Demokratins institutioner och hotet inifrån	5
Demokratins institutioner och hotet utifrån	7
Demokratins institutioner: politikens ansvar att förtjäna medborgarnas förtroende	8
Medborgerliga och politiska rättigheter som gör skillnad i människors vardag	9
Reformer för att stärka den personliga integriteten	9
Ta tillvara på mångfaldens möjligheter	10
Krafttag mot diskriminering och hatbrott	10
Hedersförtryck: ett hot mot individen och mot demokratin	11
Religionsfrihet i en sekulär stat och ett mångreligiöst samhälle	12
HBTQI-rättigheter som utgår från individens förutsättningar och behov	13
Ett samhälle och en demokrati som är tillgängligt för alla	14
Jämställdhet, trygghet och möjligheter	15
Så stärker vi den liberala demokratin utanför Sveriges gränser	16
En demokratisk utrikespolitik	16
Reformer för ett mer demokratiskt EU	16
En starkare liberal demokrati är möjlig	17
Centerpartiet vill att:	17

Den liberala demokratin: historiska framsteg och nutida hot

Den liberala demokratin är en av mänsklighetens bästa uppfinningar, kanske den främsta. Inget annat styrelseskick levererar samma rättvisa, frihet och nytta, från den enskilda människans möjlighet att forma sitt eget liv till samhällets förmåga att gemensamt fatta goda beslut.

Den liberala demokratin består i sin mest förenklade form av två lika viktiga delar. Den första delen utgår från principen om folkstyre: Genom fria och rättvisa val beslutar väljarna hur landet ska styras. All offentlig makt utgår med andra ord från folket. Den andra delen utgår från principen att individen har rättigheter som majoriteten inte får inskränka, som går under samlingsnamnet medborgerliga (även kallade civila) och politiska rättigheter. Det handlar bland annat om rätten att tro, tycka och säga vad man vill, rätten att kritisera makten och rätten till en rättvis prövning i domstol. Medborgerliga och politiska rättigheter skyddar individen mot statligt förtryck och begränsar majoritetens makt över individen.

I Sverige omfattas alla svenska medborgare av de medborgerliga och politiska rättigheterna. Den som är boende i Sverige men inte svensk medborgare åtnjuter vissa av dessa rättigheter, såsom rätten att tro, tycka och säga vad man vill, men saknar andra rättigheter, såsom rätten att rösta i riksdagsval.

Sedan idéer om den liberala demokratin växte fram under upplysningstiden, och särskilt sedan de började omsättas i praktiken på bred front under 1900-talet, har de lett till stora framsteg runtom i världen. I liberala demokratier har miljarder människor vunnit sin rösträtt, oavsett kön, etnicitet eller ekonomi. I många länder har kvinnorrättsrörelser stärkt kvinnors makt över sina liv och sina kroppar, och medborgarrättsrörelser har stärkt minoriteters rättigheter. Där en fri press har frodats har en tidigare tystad allmänhet fått ökat inflytande över samhällsutvecklingen och bättre möjligheter att hålla makthavare ansvariga. Varken i Sverige eller i omvärlden bör äganderättens betydelse för ett fritt, rättssäkert och välmående samhälle underskattas. Det vi äger, vårdar vi.

Den liberala världsordning som växte fram efter andra världskriget har dessutom bidragit till globalt välstånd och stabilitet. Frihandel och andra former av internationellt samarbete har lyft miljarder människor ur fattigdom,¹ och innovationer som vore osannolika utan handel och samarbete har avsevärt förbättrat folks livsvillkor. Internationella institutioner som FN har bidragit till fattigdomsbekämpning, konfliktlösning och stabilitet. Nato var och är en viktig källa till transatlantisk säkerhet och samarbete. EU har bidragit till freden på en länge krigshärjad kontinent och stärkt medborgerliga fri- och rättigheter, samtidigt som den fria rörligheten av människor, varor och tjänster har fört dess medlemsstater, invånare och ekonomier närmare varandra.

Framstegen här hemma sedan 1900-talets början har inte varit mindre anmärkningsvärda. Sedan det första riksdagsvalet med allmän och lika rösträtt genomfördes för nästan exakt 100 år sedan² har Sverige utvecklats till ett av världens rikaste³ och bästa länder att leva i, med låg korruption,⁴ god jämställdhet⁵ och starka medborgerliga och politiska rättigheter.⁶ Vår innovationsförmåga är i världsklass⁷ och vår välfärd likaså.⁸

Men den liberala demokratin är hotad runtom i världen. Antalet fullvärdiga demokratier minskar, och 2020 var enligt en studie det sämsta året för demokrati sedan 2006.⁹ Även i tidigare starka liberala demokratier undergräver regimer den fria pressen, rättssäkerheten och andra grundläggande rättigheter. Kvinnors och minoriteters rättigheter hotas och inskränks. Auktoritära stater som Kina och Ryssland flyttar fram sina positioner, med ekonomiska påtryckningar, immaterialrättsbrott, cyberattacker, spionage och militärmakt som vapen.

---

¹ Världsbanken, 2018.

² Andrakammarvalet i september 1921.

³ Världsbanken, 2018.

⁴ Transparency International, 2020, Corruption Perceptions Index.

⁵ World Economic Forum, 2019, Global Gender Gap Index.

⁶ Freedom House, 2020, Freedom in the World 2020.

⁷ Cornell University, INSEAD och WIPO, 2020, The Global Innovation Index 2020.

⁸ UNDP, 2020, 2020 Human Development Report.

⁹ The Economist Intelligence Unit, 2021, Democracy Index 2020.

De demokratiska länderna har blivit alltmer splittrade de senaste åren. Till följd av bland annat Brexit och Donald Trumps presidentskap har den demokratiska världens enighet och samarbetsförmåga försvagats. Välorganiserade och välfinansierade högerpopulister har vunnit makten i flera länder och ökat sitt inflytande i andra. Allt detta har påverkat vår gemensamma säkerhet, våra handelsrelationer och vår förmåga att lösa globala problem.

Den liberala demokratin runtom i världen är dessutom pressad av externa faktorer. Om vi inte hindrar klimatförändringarna har vi en stor kris framför oss, vars effekter vi märker av redan idag. Även Coronapandemin har orsakat omätbart lidande för de som blivit sjuka och för deras närstående. Detsamma gäller för de som förlorat sin inkomst till följd av den ekonomiska krisen i pandemins kölvatten. Krisen har också medfört friktion mellan länder, och alltför många ledare har utnyttjat den för att stärka sin egen makt på medborgerliga och politiska rättigheters bekostnad.¹⁰

Trots att Sveriges liberala demokrati på många sätt är stark och välmående står även vi inför utmaningar. Den politiska debatten har blivit råare och färre engagerar sig i politiska partier.¹¹ Minoritetsgrupper möter rasism, homofobi och andra typer av hatbrott.¹² Förtroendevalda¹³ och journalister¹⁴ utsätts för hot och trakasserier, och våldsbejakande extremism är ett allvarligt hot. Samtidigt upplever många medborgare att staten brister i sina kärnupdrag: att skapa trygghet, säkerhet och en god välfärd. Det riskerar i sin tur att underminera tilltron till offentliga institutioner och medmänniskor. Allt detta eldas på av illiberala krafter som försöker splittra svenskarna för sin egen vinning.

Men det finns hopp! Människans inneboende strävan efter frihet och rättvisa innebär att den liberala demokratin alltid kommer att ha förkämpare. Men vi får aldrig ta demokratin för givet eller underskatta dess motståndare; den är ett gemensamt projekt som vi bygger tillsammans, varje dag, varje generation. Demokratin är värd att kämpa för, och den kampen är central för Centerpartiets politiska gärning.

Individ, stat och demokrati

Utöver vårt engagemang för den liberala demokratis grundläggande principer har vi i Centerpartiet våra egna övertygelser om hur man bygger ett bättre samhälle. Vi vill bygga ett liberalt samhälle som är socialt, grönt, decentraliserat och som värderar gemenskaper.

Vi vill bygga ett samhälle som sätter individens frihet främst, samtidigt som det bejakar hennes behov av trygghet och stöd. Liberalismen utgår från individen; en människas frihet får i grunden endast begränsas av hänsyn till andra människors lika rätt till frihet. Centerpartiet ser att saker och ting oftast blir bäst när människor själva bestämmer över sina egna angelägenheter och när det offentliga – stat, region och kommun – inte lägger sig i mer än nödvändigt.

En social liberalism tar samtidigt hänsyn till det faktum att människor har olika förutsättningar och behov. Vi har därför ett gemensamt ansvar att erbjuda en god och likvärdig välfärd. Det handlar om ekonomisk och social rättvisa men också om möjligheter. En bra skola, ekonomisk grundtrygghet och andra offentliga insatser utjämnar de orättvisor som arv och uppväxt medför och skapar möjligheter för klassresor. Utan både frihet och trygghet är det svårt att uppnå egenmakt och självförverkligande.

Vi vill bygga ett grönt samhälle, dels för att naturen har ett egenvärde och dels för att vi människor oundvikligen är beroende av den. Vi har alla ett ansvar att vårda och skydda planeten, för vår egen skull, för djur och natur och för framtida generationer. Det har bönder varit medvetna om i alla tider och det är en ledstjärna för Centerpartiets politik än idag.

---

¹⁰ Ibid.

¹¹ Statistiska centralbyrån (SCB), 2018, Undersökningar av levnadsförhållanden.

¹² Brottsförebyggande rådet (Brå), 2019, Hatbrott 2018, Rapport 2019:13.

¹³ Brå, 2019, Politikernas trygghetsundersökning.

¹⁴ Journalistförbundet och Göteborgs Universitet (JMG), 2019, Hat och hot.

Vi vill bygga ett mer decentraliserat samhälle – en idé som härstammar från våra rötter i landsbygdsbefolkningens och de självägande böndernas långa kamp för frihet och rättvisa. Vi tror på människans förmåga att ta ansvar för sig själv och för andra, och anser följaktligen att folk bör få bestämma mer själva och att politiska beslut bör fattas av och nära de som berörs av dem.

För att en decentraliserad demokrati ska fungera väl krävs att medborgarna är engagerade i det lokala styret och kan hålla lokala politiker ansvariga för beslut de fattar. Därför driver Centerpartiet en mediepolitik som främjar en allsidig, oberoende och livskraftig mediebevakning i hela landet. Och därför arbetar vi aktivt för att stärka lokal- och regionpolitikens ställning.

Vi vill dessutom bygga ett samhälle som värderar gemenskap. Individerna är viktiga, men ingen människa är en ö. Vi bygger våra liv tillsammans med andra – i familjen, på jobbet, i föreningslivet, i församlingen och genom att organisera oss för ett bättre samhälle. Centerpartiet grundades av människor som gick samman för att lösa gemensamma problem. Den inställningen bär vi med oss än idag.

Centerpartiets folkrorelsetradition står inte i konflikt med vår syn på individens frihet. Tvärtom. Vi vill bara inte att staten, med sin stora makt och historia av att använda den för vidlyftigt, ska bestämma för mycket hur vi lever våra liv. Med ökad frihet följer också en tydligare skyldighet att ta ansvar för sitt eget liv utefter sina egna förutsättningar och behov. Samhället är med andra ord större än staten, och ett fritt och starkt civilsamhälle är avgörande för en välmående liberal demokrati.

Ett exempel som illustrerar vår syn på fria gemenskaper rör kulturpolitiken, där både vänstern och den nationalistiska högern vill styra innehållet för sina politiska syften. Vi ser särskilt allvarligt på den högerpopulistiska kultursynen som stänger ute de som inte passar in i dess snäva mall. Centerpartiet vill att politiken ska hålla sig på armlängds avstånd och undvika att agera smakdomare. Den bör istället fokusera på att göra kultur tillgängligt för alla, oavsett var i landet de bor eller vilka förutsättningar de har.

Ett annat exempel rör folkbildningen. Folkbildningen har genom historien varit en viktig och drivande kraft för att stärka svenskarnas medborgerliga och politiska rättigheter. Den har gett miljontals människor möjlighet att tillsammans med andra bilda sig, stärka sin egenmakt och skaffa verktyg för att påverka samhället. Den rollen fyller folkbildningen än idag.

En av folkbildningens många styrkor är dess fria och frivilliga form, som innebär att studieförbund och folkhögskolor samarbetar med det offentliga men själva bestämmer över verksamhetens innehåll. Centerpartiet värnar därför den fria och frivilliga folkbildningen, och dess viktiga demokratifrämjande roll i det svenska samhället.

Så stärker vi samhällskontraktet

Idén om samhällskontraktet bygger på att medborgarna och staten har rättigheter och skyldigheter gentemot varandra. Medborgarna förväntas följa lagen och bidra till det gemensamma, och staten ska i gengäld skapa trygghet inom landet, försvara landet från yttre hot, erbjuda en god välfärd och skydda medborgarnas rättigheter och friheter.

Många i Sverige upplever idag med fog att staten inte till fullo lever upp till sin del av samhällskontraktet. Det är i förlängningen ett demokratiproblem, särskilt i ett land med ett av världens högsta skattetryck och en lång historia av onödigt detaljstyrning. Svenska medborgare ska kunna lita på att det offentliga finns där när de behöver det.

Statens första uppgift är att skydda invånarna mot våld och andra hot mot deras säkerhet, liv och hälsa. Om staten misslyckas med den uppgiften kan den inte garantera övriga rättigheter och friheter. Det handlar om att försvara landet mot yttre hot. Därför bör bland annat försvarsanslagen på sikt höjas till två procent av BNP, totalförsvaret och krisberedskapen stärkas och Sverige ansöka om medlemskap i Nato. Det handlar också om att skapa trygghet för invånarna i deras vardag, oavsett vem de är eller var i landet de bor. Vi ska aldrig acceptera att folk skjuts ihjäl på våra gator, att barn och unga rånas eller att män utsätter kvinnor för våld. Inte heller att judar inte vågar bära kippa offentligt eller att kvinnor blir trakasserade för att de bär slöja.

Vi är stolta över de reformer som vi bidragit till under den här mandatperioden men nöjer oss inte med det. Polis och rättsväsende behöver få mer resurser och bättre verktyg, brottslingar bör få straff som i högre grad motsvarar allvaret i deras handlingar, och brottsoffer bör få det stöd och den upprättelse de förtjänar. Allt detta kräver också att polisen har resurser nog att befinna sig nära invånarna, istället för många mil bort som är fallet i stora delar av landet idag.

Offentliganställda gör ovärderliga insatser för vår gemensamma trygghet och välfärd, från polisen på våra gator till undersköterskan som tar hand om våra äldre. För att de ska lyckas med sitt arbete krävs duktiga ledare som stöttar sina medarbetare och ser till att skattebetalarnas pengar förvaltas på bästa sätt. Trots att det finns många kompetenta chefer på myndigheter, kommuner och andra offentliga organisationer har de svårt att konkurrera med näringslivet när det gäller att vara en attraktiv arbetsgivare. Det beror till viss del på att näringslivet kan erbjuda högre löner men är också en fråga om status.

Centerpartiet vill höja statusen på karriärer i offentlighetens tjänst, utbilda ännu skickligare chefer och locka fler från en blandning av bakgrunder och erfarenheter att söka sig till offentligt ledarskap. För att åstadkomma det vill vi inrätta en spetsutbildning i offentligt ledarskap på masternivå vid universitet runtom i landet, liknande den som bedrivs vid College of Europe i samarbete med Europeiska Kommissionen.

Utbildningen bör ske i nära samarbete med offentliga organisationer och omfatta såväl de viktigaste akademiska ämnena kopplade till offentlig förvaltning som praktisk utbildning inom ledarskap och offentligt arbete, samt omfattande praktik vid svenska och europeiska institutioner. För att höja statusen på utbildningen ytterligare och locka sökande från olika bakgrunder bör arbetslivserfarenhet vägas in i antagningsprocessen och ett stipendium delas ut under studietiden.

Med rättigheter följer också skyldigheter. Alla som bor i Sverige har en skyldighet att följa våra lagar, behandla sina medmänniskor med respekt och bidra till det gemensamma efter sina förutsättningar. Det gäller oavsett vem man är eller varifrån man kommer. Den som kan arbeta ska göra det istället för att leva på bidrag, skatte- och välfärdsfuskar ska motverkas och vi bör alla ställa upp när vårt gemensamma samhälle behöver oss, exempelvis genom att ta vårt ansvar i en kris.

Staten varken kan eller bör lösa alla problem vi människor ställs inför. Vi måste ta ansvar för våra egna liv så gott vi kan. Det är därför Centerpartiet vill att det ska löna sig att arbeta och därför vill vi skapa förutsättningar för fler att lyfta sig ur bidragsberoende och göra klassresor. Det är också en av anledningarna till att vi värderar civilsamhället så högt; genom att gå samman för att lösa gemensamma problem eller tillgodose gemensamma behov tar vi vårt ansvar för samhällskontraktet. Så bygger vi ett samhälle och en liberal demokrati som är mer än bara lagar och regler, skatter och utbetalningar, tvång och pekpinningar. Så bygger vi ett samhälle som är större än staten.

Starkare och rättvisare demokratiska institutioner

Demokratins institutioner och hotet inifrån

I flera länder, inklusive i tidigare stabila liberala demokratier, har auktoritära krafter de senaste åren försvagats och i vissa fall avvecklat demokratiska och rättsstatliga institutioner. Det har i de flesta fall inte skett genom militärkupp eller revolution. I bland annat Ungern och Polen har istället politiska partier vunnit makten via legitima val för att sedan montera ned den liberala demokratin inifrån. Man har avvecklat domstolarnas oberoende, begränsat oppositionens inflytande, inskränkt press- och yttrandefriheten och stöpt om public service till regeringspartiets förlängda propagandaarm. Det har lyckats i Ungern och Polen, det har försökts i USA och det kan hända här i Sverige.

Sveriges liberala demokrati står stark men våra demokratiska och rättsstatliga institutioner, och därmed de rättigheter de skyddar, är sårbara mot illiberala och auktoritära krafter. Det gäller såväl på statlig som på regional

och lokal nivå. Centerpartiet föreslår därför en rad reformer för att göra Sveriges institutioner mer motståndskraftiga mot otillbörlig politisk påverkan.

I relation till många andra liberala demokratier, inklusive våra grannländer, är det jämförelsevis lätt att ändra den svenska grundlagen. Den är det viktigaste juridiska skyddet för våra medborgerliga och politiska rättigheter. Därför vill Centerpartiet göra det svårare att ändra grundlagen genom att införa krav på kvalificerad majoritet vid riksdagsbeslut om grundlagsändring, införa ett krav på att ett specifikt antal riksdagsledamöter deltar i omröstningen (en så kallad kvorumregel) och genom att det val till riksdagen som ska hållas mellan två riksdagsbeslut om grundlagsändring måste vara ett ordinarie val.

Domstolarnas självständighet är också avgörande för den liberala demokratins motståndskraft. Trots att Regeringsformen skyddar ordinarie domare från att bli avskedade utan synnerligen starka skäl är det svenska systemet sårbart. I andra europeiska länder har regeringen de facto avskedat domare genom att bland annat sänka pensionsåldern och begränsat antalet domare vid högsta domstolen, och tillsatt domare enligt regeringens intressen. Centerpartiet föreslår därför att ytterligare bestämmelser om domarna i de högsta domstolarna (justitieråden) ska regleras i grundlagen. Det rör sig om hur de ska tillsättas, hur många de ska vara, deras pensionsålder, med mera. Vi vill reformera Domstolsverkets organisation, styrning och roll i syfte att stärka dess oberoende. Vi vill dessutom sedan tidigare inrätta en författningsdomstol, en oberoende domstol med uppgift att kontrollera om lagar strider mot grundlagen och som har befogenhet att förklara dem ogiltiga.

En stor del av det politiska arbetet i Sverige sker genom praxis. I riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige delar partierna upp ordförandeposter och andra former av inflytande sinsemellan enligt oskrivna regler, och oftast med respekt för politiska motståndare. Det är på många sätt beundransvärt och ger en värdefull flexibilitet till våra demokratiska institutioner.

Men det finns risker med att förlita sig för mycket på praxis. I vissa länder har polarisering mellan politiska partier lett till att praxis brutit samman, och i andra länder har det styrande partiet utnyttjat avsaknaden av lagstiftning kring maktindelning för att tysta oppositionen. Centerpartiet vill att en parlamentarisk kommitté ser över hur beslut fattas i riksdagen, med syfte att formalisera praxis och skydda bland annat oppositionens ställning i lagstiftning. Vi vill dessutom att en liknande utredning, i nära samråd med regioner och kommuner, undersöker om samma behov finns på regional och lokal nivå.

Media kallas med goda skäl för den tredje statsmakten. Den utgör en av våra viktigaste samhällsinstitutioner eftersom en stark liberal demokrati kräver en stark media som granskar makten, informerar medborgarna och belyser samhällsproblem. Det är en viktig anledning till att vi vill göra det svårare att ändra grundlagens skydd för pressfriheten och andra rättigheter.

För att den tredje statsmakten ska lyckas med sitt uppdrag fullt ut krävs att medier är verksamma från Kiruna i norr till Trelleborg i söder, från den lilla kommunen till riksdagen och Rosenbad. Centerpartiet ser allvarligt på de vita fläckar av bevakning som uppstått till följd av nedläggningar och nedskärningar inom lokalmedia på mindre orter. Vi kommer även fortsättningsvis att bedriva en mediepolitik som möjliggör livskraftig journalistik i hela landet.

Centerpartiet värderar public service viktiga uppdrag att granska makten. Vi vet också att public service kapacitet och opartiskhet i många fall varit bland de första offren när auktoritära och illiberala ledare tar makten. Public service oberoende bör därför skyddas.

I samband med bland annat internets framväxt och att politiker attackerat media har hot, hat och trakasserier mot journalister ökat i omfattning och grovhet.¹⁵ Det är ett allvarligt hot mot den liberala demokratin. Kvinnor och minoriteter är särskilt utsatta, vilket riskerar att begränsa vilka röster som hörs i samhällsdebatten. Även detta är ett demokratiproblem.

Centerpartiet vill stärka kapaciteten hos de enheter inom polisen som arbetar med demokratifrågor och ge Brottsförebyggande rådet ett tydligare uppdrag att utbilda och stötta arbetsgivare, fackföreningar och personer

---

¹⁵ Journalistförbundet och Göteborgs Universitet (JMG), 2019, Hat och hot.

som arbetar inom media i hur de bör hantera och anmäla hot och trakasserier. Vi vill dessutom att brottsofferjourerna får ökat stöd för sitt viktiga arbete med att stötta utsatta journalister.

Vi vill dessutom införa ett offentligt stöd, likt det som finns för trossamfund, som nyhetsredaktioner och andra inom media kan använda för att investera i säkerhetsåtgärder – från investeringar i fysisk säkerhet till säkerhetsutbildningar och IT-säkerhet. Det är inte minst viktigt för små företag som saknar de stora mediehusens resurser och kunskap.

Även den akademiska friheten och yttrandefriheten måste bevaras. Utan oberoende forskning och utbildning har vi svårare att identifiera, förstå och lösa samhällsproblem. Utan dem begränsar vi kommande generationers strävan efter kunskap. Den akademiska friheten är överlag god i Sverige men står likväl inför utmaningar. Akademiens oberoende har i flera länder varit bland de första offren när auktoritära och illiberala regimer tagit makten. Främmande makt har bedrivit desinformationskampanjer mot och försökt tysta svenska forskare. Och lärare och gästtalares möjligheter att delta vid evenemang och annan akademisk verksamhet har inskränkts efter kritik mot deras åsikter. En fri debatt med högt i tak är en grundläggande förutsättning för den akademiska friheten, även i de fall åsikter är obekväma eller impopulära.

Centerpartiet motsätter sig obefogad detaljstyrning av högskolor och universitet, och vill stärka oberoendet hos såväl lärosätena som de forskare och lärare som är verksamma där. För att åstadkomma det vill vi att staten ska stötta högskolor och universitet som väljer att övergå till en stiftelseform, att politikens makt över och inom deras styrelser minskas och att anställningstryggheten stärks för lärare och forskare.

Demokratins institutioner och hotet utifrån

Det finns stater som vill underminera vår liberala demokrati. Deras ledare vet att våra fria val och våra rättsstatliga principer gör oss starkare. De är rädda för att vi och de andra liberala demokratierna ska inspirera deras invånare att kräva sina egna rättigheter, sätta stopp för kleptokrati och kasta av sig sina förtryckare.

Det rör sig om ett krig som inte främst bedrivs med vapen utan med information och ekonomiska påtryckningar. Auktoritära stater bedriver spionage mot Sverige, utför cyberattacker, sprider desinformation och försöker påverka våra demokratiska processer. Till deras hjälp har de medlöpare här hemma som delar deras mål. De bevakar och förföljer dessutom dissidenter och andra som sökt sin tillflykt i Sverige.

Centerpartiet vill rusta den svenska staten och det svenska samhället mot detta hot. En grundförutsättning för att lyckas med det är att myndigheter, näringsliv, regioner, kommuner och andra samhällsviktiga aktörer förbättrar sin cybersäkerhet. Utöver detta måste staten bli bättre på att försvara och stötta journalister, akademien och andra samhällsbärare som utsätts för påverkans- och informationskampanjer av främmande makt.

Vi vet dessutom från andra länder att politiska partier på alla nivåer ofta utgör en svag länk i skyddet av den liberala demokratin. De är i många fall sårbara mot hackningar och andra cyberattacker, och de kan infiltreras eller på andra sätt påverkas av främmande makt. Partierna omfattas i många fall inte heller av tillräckligt starka sekretessregler, och de saknar ofta tillräcklig kunskap om hoten de står inför och verktyg att rusta sig emot dem. Centerpartiet vill därför tillsätta en utredning som rekommenderar lagstiftning och andra reformer för att göra de politiska partierna mer motståndskraftiga mot yttre hot. Vi vill dessutom stärka dagens bristfälliga förbud mot partifinansiering från utländska källor.

Terrorism och våldsbejakande extremism kommer både utifrån och inifrån Sveriges gränser. Oavsett ursprung utgör sådana ideologier inte bara hot mot de individer som drabbas av deras följares våld utan också mot den liberala demokratin i stort. Säkerhetspolisen pekar ut våldsbejakande höger-, vänster- och islamistisk extremism som särskilt allvarliga hot.¹⁶ Men även andra grupper använder våld för att uppnå sina mål, exempelvis sådana som attackerar lantbrukare. Det de har gemensamt är att de motverkar den liberala demokratin och är villiga att använda våld för att störta eller försvaga den.

---

¹⁶ Säpo, 2020, Säkerhetspolisens årsbok 2019.

Det öppna och fria samhället får inte visa sig svagt inför sådana krafter. Centerpartiet vill sedan tidigare se mer effektiva åtgärder för att förebygga, försvåra, förhindra och avskräcka deras verksamhet. Staten har också ett ansvar gentemot terrorismens offer – varav många flytt till Sverige undan IS och andra mördare – att hålla de skyldiga ansvariga och skipa rättvisa. Det gäller både svenska terrorister som rest utomlands och de som är verksamma här hemma. Vi vill också se mer effektiva regler och kontroller för att förhindra att offentliga medel går till organisationer som motarbetar den liberala demokratin.

Demokratins institutioner: politikens ansvar att förtjäna medborgarnas förtroende

En stark och välmående liberal demokrati kräver att medborgarna har förtroende för sina folkvalda representanter. Sverige rankas konsekvent som ett av världens minst korrupta och mest transparenta länder.¹⁷ Det är vi stolta över. Men som ett politiskt parti har Centerpartiet ett särskilt ansvar att föregå med gott exempel. Vi ska arbeta aktivt, varje dag, för att förtjäna medborgarnas förtroende för oss och för de demokratiska institutioner vi verkar inom, såväl i Sverige som i EU. Sverige ska vara världens mest rättssäkra, demokratiska och välskötta land, och politiken ska vara transparent och fri från ens misstankar om korruption. Centerpartiet vill genomföra en rad reformer för att uppnå det.

Vi vill inrätta en oberoende antikorrupsionsmyndighet med uppdrag att granska offentlig verksamhet, ge vägledning och stöd kring insatser för ökad transparens och bidra till åtal mot brott. Antikorrupsionsmyndigheten ska dessutom erbjuda alla myndigheter, kommuner, regioner och riksdag en central visseblåsartjänst, och säkerställa att rapporterade misstankar utreds.

Vi vill att lagstiftningen ska ställa högre krav på de antikorrupsionsstrategier som vägleder myndigheternas arbete, och att brott mot reglerna ska leda till allvarigare konsekvenser. Strategierna bör innehålla bättre stöd för medarbetare som rapporterar misstankar.

Vi vill införa striktare regler för partifinansiering, som bland annat innebär att de politiska partierna måste redovisa lån, tillgångar och annan information om sina finanser som är viktiga för allmänheten att känna till. Riksdagspartierna bör därutöver vara tvungna att redovisa intäkter och utgifter kopplade till valkampanjer separat från sin ordinarie årliga redovisning. Det bör ske kort efter ett val, så att allmänheten inte som idag behöver vänta tills den ordinarie öppna redovisningen i juli varje år för att upptäcka eventuella oegentligheter.

Vi vill inrätta ett lobbyregister, eller öppenhetsregister som vi väljer att kalla det, på nationell nivå. Att beslutsfattare talar med representanter för näringslivet, fackföreningar, intresseorganisationer och civilsamhället är i grunden en nyttig del av lagstiftningsprocessen och regeringsarbetet. Genom sådana samtal kan olika delar av samhället vara med och utforma politiska beslut som påverkar dem.

Det är samtidigt viktigt att det sker på ett transparent och korrekt sätt. Därför har EU och länder som Irland, Storbritannien, USA, Österrike och snart Finland skapat lobbyregister. De olika registren skiljer sig åt gällande vilka som klassas som lobbyister, vilka beslutsfattare som omfattas och vilken form av kontakter som ska registreras. Den gemensamma nämnaren är att lobbyism registreras hos en myndighet och att registret omfattar den lagstiftande och verkställande makten.

Syftet med ett lobbyregister är att allmänheten ska få bättre insyn i vilka personer eller organisationer som bidragit med synpunkter kring lagstiftning eller beslut. För att uppnå det vill Centerpartiet införa ett öppenhetsregister. Reformen ska föregås av en utredning som rekommenderar vilka personer, organisationer och typer av kontakter som ska omfattas, och hur uppgifterna ska redovisas.

Vi kommer fortsätta att driva på för ökad transparens inom EU, bland annat kopplat till europaparlamentarikers ersättning och kontakter med lobbyister.

Vi vill ställa högre krav på ministeransvar och tjänstemannaansvar inom offentlig sektor. Den svenska förvaltningsmodellen bygger på ett förhållandevis begränsat regeringskansli med kollektivt beslutsfattande och en väl utbyggd och självständig myndighetsstruktur. Det finns många fördelar med ett sådant system, som vi vill

---

¹⁷ Transparency International, 2020, Corruption Perceptions Index.

bevara, men kombinationen av ett förbud mot ministerstyre och en stor myndighetsapparat innebär i praktiken att möjligheterna till effektivt ansvarsutkrävande är begränsade. Ett ifrågasatt eller kritiserat statsråd kan nästan alltid hävda att det är någon annans ansvar att förebygga, hantera eller åtgärda en viss situation.

Tankefiguren att väljarna i nästa val har möjligheter till ansvarsutkrävande gentemot regeringen eller ett visst statsråd tillgodoser inte tillräckligt ansvarsutkrävande i praktiken, inte minst när stora katastrofer och kriser utreds genom specialtillsatta kommissioner som jobbar i flera år och ofta över ett val. Centerpartiet vill därför att nästa grundlagsutredning ser över den svenska förvaltningsmodellen i syfte att stärka möjligheterna att utkräva ansvar av ministrar.

Medborgarnas möjlighet att utkräva ansvar av opolitiska tjänstemän, och få upprättelse när fel begåtts, är även den begränsad. Myndigheternas oberoende från otillbörlig politisk styrning har många fördelar som ska bevaras men den enskilda medborgaren kan i många fall uppleva sig handlingsberövad inför myndigheternas beslut. Det finns också exempel på så kallad myndighetsaktivism, där organisationer eller enskilda tjänstemän följer egna agendor, exempelvis i tillståndsärenden. Medborgarna ska kunna lita på att myndigheter behandlar ärenden rättvist och fattar konsekventa beslut. Om fel begås ska medborgarna kunna få upprättelse. Centerpartiet vill därför sedan tidigare införa ett utökat tjänstemannaansvar som möjliggör ökat ansvarsutkrävande och stärker invånarnas ställning i relation till det offentliga.

Medborgerliga och politiska rättigheter som gör skillnad i människors vardag

Reformer för att stärka den personliga integriteten

Vi i Centerpartiet är stolta över Sveriges starka skydd för medborgerliga och politiska rättigheter. Vi svenskar är fria att uttrycka oss som vi vill och kritisera makten, och media har goda förutsättningar att utföra sitt viktiga uppdrag. Men dessa rättigheter får inte tas för givna, varken av medborgarna eller av de folkvalda som fått förtroendet att besluta om dem. De måste skyddas och vidareutvecklas så att de gör faktisk skillnad i människors liv och svarar upp mot de utmaningar de står inför.

En av dagens största utmaningar för individens rättigheter rör personlig integritet, den personliga sfär där människor utan övervakning kan forma och utbyta tankar och skapa relationer. Staten har fått nya möjligheter att övervaka sina medborgare, genom bland annat videoövervakning i offentliga rum och insyn i våra digitala kommunikationer. Staten har starka och legitima skäl att använda övervakning för att bekämpa brottslighet, stoppa terrorhandlingar och skydda landet mot stater som inte vill oss väl. Det ska samtidigt ske i sund balans med svenska medborgares rätt till sin personliga integritet.

Centerpartiet vill stärka individens kontroll över sina personliga data och skapa bättre insyn i hur myndigheter och andra offentliga aktörer använder dem. Här är på många sätt Estland ett föregångsland, där medborgarna äger sina data och får information om när de använts eller överförts från en myndighet till en annan, med specifika undantag som exempelvis pågående brottsutredningar. Vi vill utreda hur ett liknande system kan införas i Sverige.

Samtidigt som vi är stolta över det svenska teknikundret – för den innovation och de jobb som det skapat – är vi också vaksamma inför de stora techbolagens tillgång till och hantering av individens personliga data, som bara väntas öka i samband med teknologiska framsteg som artificiell intelligens (AI). I många fall är användarens personliga information företagets produkt. När det berör en svensk medborgare har staten ett ansvar att reglera hur den informationen hanteras. Centerpartiet vill därför stärka individens kontroll över hur företag använder personlig information och begränsa deras möjligheter att missbruka den.

I april 2021 presenterade Europeiska kommissionen förslag på ett regelverk för etiskt användande av AI. Det omfattar en rad möjliga användningsområden, som ansiktsgenkänning, massövervakning och infrastruktur. Centerpartiet välkomnar ett sådant ramverk och kommer verka för att slutresultatet lever upp till ett antal principer. Vi vill att ett pålitligt och robust skydd för den personliga integriteten är vägledande, att individen har insyn i och kontroll över hur personliga data används, att god hänsyn tas till riskminimering vid godkännande av

nya tekniker och användningsområden, att användningen av AI för obefogad statlig övervakning och kontroll av medborgare förbjuds och att produkter inte exporteras till regimer som använder dem för att förtrycka människor. Vi ser samtidigt goda möjligheter för att ett tydligt och långsiktigt ramverk kan bidra till att göra EU världsledande inom AI. En ansvarsfull inställning till teknologiska framsteg står inte i konflikt med tillväxt och innovation.

Ta tillvara på mångfaldens möjligheter

Individen står i centrum för Centerpartiets politik. Men vi människor tillhör oundvikligen en eller flera grupper och har en eller flera identiteter. Vissa identiteter föds vi in i, som vilka våra föräldrar är eller vilken sexuell läggning vi har. Vissa identiteter väljer vi, som vårt yrke, vilket parti vi röstar på och hur vi engagerar oss i samhället. Och vissa identiteter tillskrivs vi av andra, ofta emot vår vilja, som att vi på grund av vår hudfärg eller kön skulle vara på ett visst sätt.

Sverige är med andra ord ett land av mångfald, vilket Centerpartiet välkomnar. Mångfalden gjort Sverige till ett rikare land där kulturer, åsikter, identiteter, tros- och livsåskådningar utvecklas tillsammans. Med mångfalden kommer också krav på politiken att ta itu med de utmaningar den medför, inte minst för personer som tillhör minoritetsgrupper och andra som möter särskilda utmaningar i samhället.

För Centerpartiet börjar det arbetet med oss själva. Vi strävar efter att bjuda in och ta tillvara på Sveriges mångfald i vårt eget arbete eftersom vi är övertygade om att det leder till bättre resultat. Vi blir bättre på att identifiera och lösa samhällsutmaningar om vi lyckas ta till vara på den bredd av kompetenser och erfarenheter som finns i Sverige. Alla som delar våra värderingar ska känna sig välkomna i centerrörelsen och den politiska arenan ska vara öppen för alla svenskar.

Krafttag mot diskriminering och hatbrott

Diskriminering är ett allvarligt problem i Sverige. Det skadar individen, som inte får ett jobb eller samma lön som sina kollegor på grund av sitt kön, eller som inte släpps in på krogen på grund av sin hudfärg. Det skadar samhället eftersom det hindrar folk från att nå sin potential och bidra med sin kompetens och sitt arbete. Och det skadar den liberala demokratin eftersom diskriminering är ett brott mot individens rättigheter som dessutom riskerar att underminera tilltron till att staten skyddar och behandlar alla sina medborgare likvärdigt.

Centerpartiet vill genomföra flera reformer för att ta itu med diskriminering baserad på alla de sju diskrimineringsgrunderna: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. En nyckel för att lyckas med det är en bättre förståelse för hur rasism och andra diskrimineringsgrunder leder till diskriminering, och att den förståelsen bidrar till effektiva offentliga insatser. Rasism i samhället behöver uppmärksammas och bekämpas.

Vi vill reformera Diskrimineringsombudsmannens (DO) uppdrag så att myndigheten mer aktivt upptäcker och agerar mot diskriminering, bland annat genom att utföra fler stickprovskontroller och driva långt fler fall, istället för som idag främst för att etablera praxis. Vi vill dessutom att DO ska få ökade resurser för att kunna genomföra sitt nya uppdrag.

Vi vill höja diskrimineringsersättningen. Arbetsgivare och andra juridiska personer som diskriminerar mot en person kan bli skyldig att betala diskrimineringsersättning till den utsatte. Diskrimineringsersättningen har två syften: att likt skadestånd ge den enskilde ersättning för den kränkning hon utsatts för och att avskräcka från diskriminering. Vi anser att dagens ersättning i många fall är så pass låg att den inte lever upp till dess syften. Därför vill vi tillsätta en utredning som ska rekommendera en mer ändamålsenlig nivå.

Vi vill inrätta en diskrimineringsnämnd som i likhet med en domstol ska kunna avgöra diskrimineringsfall men som till skillnad från en domstol ska göra det enklare och billigare för personer som utsatts för diskriminering att söka upprättelse. En diskrimineringsnämnd ska emellertid inte ha lägre beviskrav än en domstol. Få diskrimineringsfall tas upp i domstol idag. En av huvudanledningarna till det är att personer som utsatts för diskriminering upplever att de ekonomiska och byråkratiska hindren är för stora. I flera av våra grannländer har man därför inrättat diskrimineringsnämnder med lägre trösklar för att driva fall och söka upprättelse. Det vill vi

göra även här i Sverige. Hur nämnden ska utformas och vilka befogenheter den ska ha måste utredas i nära samråd med civilsamhället och andra remissinstanser.

Vi vill att statliga myndigheter förbättrar sitt arbete mot diskriminering, inte minst vid rekrytering. Diskriminering vid anställning sker på flera olika grunder. Flera studier visar bland annat att personer med namn som antyder utländsk bakgrund i lägre utsträckning blir kallade till arbetsintervjuer i Sverige,¹⁸ och liknande mönster har påvisats för män som söker till kvinnodominerade yrken.¹⁹ Trots att nyanställda i statlig verksamhet liknar samhället i stort har staten ett särskilt ansvar att föregå med gott exempel och anstränga sig extra hårt för att upplevas som en välkomnande arbetsgivare.

Centerpartiet vill därför att statliga myndigheter på prov ska införa så kallad anonym eller blind rekrytering och, om testperioden är framgångsrik, att metoden införs vid alla myndigheter där det är praktiskt möjligt. Anonym rekrytering innebär att den arbetssökande fyller i sitt CV online, varefter rekryteraren inte kan se personens namn – eller andra uppgifter som kan medföra diskriminering, som kön eller ålder – förrän efter att denne kallats till intervju.

Hatbrott är också ett allvarligt och alltför utbrett problem i Sverige.²⁰ Hatbrott innebär att någon angriper en person eller en grupp av människor på grund av deras uppfattade ras, hudfärg, etniska bakgrund, trosbekännelse, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Precis som för diskriminering kan förövaren tillhöra en majoritetsgrupp eller en minoritet, och den utsatta likaså.

Om en domstol bedömer att ett brott är ett hatbrott – exempelvis att en misshandel har rasistiska motiv – tillkommer en straffskärpning. Staten och samhället ser särskilt allvarligt på hatbrott eftersom de anses utgöra ett brott mot individens mänskliga rättigheter och mot principen om människors lika värde, samt att sådana brott skapar rädsla hos andra människor som tillhör gruppen i fråga.

Centerpartiet vill ge mer resurser till de hatbrotts- och demokratienheter som finns hos polisen runtom i landet, och att civilsamhället får det stöd som krävs för att stötta brottsoffer. Vi anser dessutom att lagstiftningen inte omfattar alla de grupper som bör skyddas mot hatbrott. Det finns många exempel på gärningsmän som begått allvarliga brott motiverade av hat mot kvinnor och att personer som har funktionsnedsättningar utsatts för brott på grund av detta. Centerpartiet vill därför att kön och funktionsnedsättning läggs till som hatbrottsgrunder i lagstiftningen.

Centerpartiet anser dessutom att Sveriges minoritetspolitik bör förbättras. De fem nationella minoriteterna – judar, romer, samer (som dessutom är vårt erkända urfolk), sverigefinnar och tornedalingar – åtnjuter särskilda rättigheter. Det offentliga har också ett särskilt ansvar att skydda, tillgängliggöra och främja deras språk och kultur. Minoritetslagstiftningen är på många sätt bra på papperet men efterlevs inte tillräckligt väl i praktiken. Det offentliga måste i högre utsträckning leva upp till sina åtaganden på området.

Hedersförtryck: ett hot mot individen och mot demokratin

Centerpartiet anser att frivilliga gemenskaper är viktiga för individen, för ett gott samhälle och för en välmående liberal demokrati. Men alla gemenskaper är inte av godo, däribland sådana som strävar efter att underminera den liberala demokratin eller inskränka andra människors frihet. Och alla gemenskaper ska vara just frivilliga: Alla som bor i Sverige ska ha rätten och den faktiska möjligheten att älska vem de vill, att välja sin religion eller ingen religion alls, att leva enligt sin könstillhörighet, att uttrycka sina åsikter fritt, och på andra sätt bestämma själva hur de lever sina liv.

Alla ska kort sagt ha rätten att bestämma själva hur de vill leva sina liv. Men för många i Sverige är verkligheten en annan. De lever under förtryckande strukturer baserade på kultur, familjeband, religion, med mera – det som kallas för hedersförtryck. Hedersförtryck kan ta sig olika uttryck, från mannen på gatan som trakasserar kvinnor

---

¹⁸ Bl.a. Ali Ahmed, 2015, Etnisk diskriminering – vad vet vi, vad behöver vi veta och vad kan vi göra?, Linköpings Universitet.

¹⁹ Ali Ahmed et al, 2021, Gender discrimination in hiring: An experimental reexamination of the Swedish case, Linköpings Universitet.

²⁰ Brottsförebyggande rådet (Brå), 2019, Hatbrott 2018, Rapport 2019:13.

för hur de klär sig till pappan som mördar sin son för att han är homosexuell. Barn och unga är särskilt sårbara för hedersförtryck.

För att förebygga och bekämpa hedersförtryck och hedersvåld har Centerpartiet tillsammans med regeringen och Liberalerna genomdrivit en rad reformer under mandatperioden. Bland annat har hedersmotiv blivit en försvårande omständighet, myndigheter har fått starkare befogenheter att belägga barn med reseförbud om de riskerar att föras utomlands för att könsstympas eller giftas bort, det är numera straffbart att förmå eller tillåta ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse, Skolverket har fått resurstillskott för att stärka skolans systematiska arbetet mot heder, myndigheternas förebyggande kapacitet har stärkts och civilsamhället har fått mer resurser.

För att motverka hedersförtryck krävs dessutom bättre kunskap. Centerpartiet vill genomföra en nationell kunskaphöjning hos rättsväsendet, skolan, regioner, kommuner och myndigheter om hedersförtryck och effektiva insatser för att förebygga, upptäcka och motverka det. Vi vill också att relevanta myndigheter tar fram nationell statistik över hur utbrett hedersvåldet och hedersförtrycket är. Alla som utsätts för hedersförtryck ska ha tillgång till kvalitativt stöd, oavsett vem de är och var de bor.

Religionsfrihet i en sekulär stat och ett mångreligiöst samhälle

Sverige är och ska vara en sekulär stat. Det innebär att stat och religion ska vara åtskilda och att staten ska förhålla sig neutral gentemot olika religioner. Men det innebär inte att det svenska samhället är eller bör vara fritt från religion. En majoritet av Sveriges befolkning är medlem i ett trossamfund²¹ och religion spelar en viktig roll i många människors liv. Alla ska ha rätt att tro och utöva sin tro, och att välja bort religion om de så vill. Det är kärnan i religionsfriheten.

Centerpartiet ser och värderar trossamfundens insatser för att göra Sverige till ett bättre samhälle: Kyrkor öppnar sina dörrar för hemlösa, imamer ger självvård till patienter på sjukhus och judiska församlingar stöttar familjer i kris. Vi välkomnar också de många former av interreligiöst arbete som pågår runtom i landet och uppmuntrar trossamfunden att skapa en eller flera interreligiösa remissinstanser som kan föra gemensam talan kring politiska förslag.

Staten ska skydda invånarnas rätt att utöva sin tro i trygghet. Trots det utsätts samfund och enskilda troende för hat, hot, trakasserier och våld. För att åtgärda det får trossamfund statligt stöd för att investera i säkerhetsåtgärder, som kameror, säkerhetsdörrar och säkerhetsvakter. Det är bra men räcker inte till. De judiska församlingarna spenderar exempelvis en stor del av sin budget på säkerhet. Centerpartiet vill förbättra stödet för säkerhetsåtgärder, som hanteras av Kammarkollegiet, för att möjliggöra långsiktiga och löpande investeringar istället för engångsinsatser. Särskilt personal är för dyrt och svårt att anställa långsiktigt med det nuvarande systemet.

Det finns rapporter att personer som konverterat och andra som sökt asyl i Sverige undan religiöst förtryck behandlats av Migrationsverket med bristande respekt och förståelse.²² Det finns också rapporter om bristande rättssäkerhet i Migrationsverkets och migrationsdomstolarnas hantering av sådana fall, och att asylsökande utsatts för trakasserier, hot och våld på asylboenden.²³

Den som söker asyl i Sverige ska få en rättssäker prövning. När en asylsökande riskerar att dödas eller skadas på grund av sin tro vid ett återvändande till hemlandet ska Migrationsverket inom ramen för en så kallad trovärdighets- och tillförlitlighetsbedömning bedöma om den asylsökande har en genuin tro. Centerpartiet vill sedan tidigare – som en del av en bred utredning om rättssäkerheten i asylprocessen – att man ser över dessa trovärdighets- och tillförlitlighetsbedömningar i syfte att stärka rättssäkerheten och säkerställa att asylsökande behandlas med kunnande och respekt. Det är också viktigt att Migrationsverket fortsätter sitt arbete med att säkerställa tryggheten på asylboendena för alla, oavsett kön, sexuell läggning eller trosuppfattning.

²¹ Svenska kyrkan hade 2019 5,8 miljoner medlemmar, och 901 000 personer var samma år medlemmar i något av samfunden registrerade hos Myndigheten för stöd till trossamfund (SST).

²² Maria Gustin Bergström et al., 2019, Konvertitutredningen.

²³ Ibid.

Statens ansvar för religionsfriheten handlar om mer än att skapa trygghet. Det handlar också om att skapa möjligheter för människor med olika tro att leva sida vid sida och för att alla ska kunna utöva sin tro i en svensk kontext och med svenska lagar och värderingar som bas. För att göra det möjligt behöver religiösa samfund få bättre möjligheter att verka i Sverige. Vissa samfund – exempelvis yezidiska och mandeiska samfund, samt kristna och muslimska samfund med nutida rötter i Mellanöstern – har svårt att verka på ett säkert sätt i sina ursprungsländer. De förtjänar, precis som alla andra trossamfund, goda förutsättningar att hålla sina traditioner och trossystem vid liv i Sverige.

Här finns inspiration att hämta från en praktisk interreligiös utbildning som sedan 2007 erbjuds vid Oslo Universitet.²⁴ Utbildningen erbjuder deltagarna – buddhister, kristna, judar, muslimer och andra – praktisk kunskap om det norska samhället, om lagar och regler, om värderingar och om praktiskt religiöst ledarskap i en norsk kontext.

Centerpartiet vill inrätta en liknande utbildning vid en eller flera svenska högskolor. Den bör vara öppen för alla samfund som är registrerade hos Myndigheten för stöd till trossamfund (SST). SST erbjuder redan idag liknande kurser i mer begränsad omfattning som en högskoleutbildning kan bygga vidare på. En sådan utbildning är ett viktigt steg mot att öka förståelsen och tilliten mellan människor. Ett trossamfund har bättre förutsättningar att stötta sina medlemmar – med allt från själavård och äktenskapsrådgivning till ungdomsverksamhet och sociala insatser – om dess ledare har god kunskap om det svenska samhället och om de lagar, regler och värderingar som råder här.

Religionsfriheten kan – precis som flera andra rättigheter – ge upphov till komplexa etiska, juridiska och politiska frågor när den till synes står i konflikt med andra rättigheter. En sådan komplex fråga rör icke-medicinsk omskärelse av pojkar. Det finns argument för att en pojkes rätt till självbestämmande över sin egen kropp motiverar att icke-medicinsk omskärelse inte ska kunna genomföras förrän han är gammal nog att fatta ett eget beslut. Centerpartiet vill emellertid att omskärelse av pojkar under 18 år fortsatt ska vara tillåtet i Sverige, även om det inte sker av medicinska skäl.

För judar och för många muslimska samfund är omskärelse av pojkar centralt för att de ska upptas i församlingen, lika viktigt som dopet är för merparten av kristendomen. Ett förbud skulle därför i praktiken göra det omöjligt för tiotusentals svenskar att leva här i enlighet med sin religion och kulturella tillhörighet.

Ett förbud skulle dessutom sannolikt leda till att omskärelser av pojkar genomförs illegalt på sätt som riskerar allvarlig smärta och livslång skada. Om det däremot utförs medicinskt korrekt och i enlighet med svensk lagstiftning – med bedövning och av läkare eller en person med särskilt tillstånd – är inte manlig omskärelse ett allvarligt ingrepp.

Eftersom riterna är så centrala i det religiösa utövandet skulle ett förbud inskränka troendes frihet enligt regeringsformen att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion. Ett förbud kan anses strida mot Sveriges åtaganden enligt internationella konventioner, däribland FN:s barnkonventions artikel om att minoriteter inte ska förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp utöva sin kultur eller bekänna sig till och utöva sin egen religion. Dessa är viktiga motiv för att det fortsatt ska vara tillåtet med icke-medicinsk omskärelse av pojkar i Sverige.

HBTQI-rättigheter som utgår från individens förutsättningar och behov

Sverige har kommit relativt långt vad gäller rättigheter för homosexuella, bisexuella, trans-, queer- och intersexpersoner (HBTQI-personer) men har fortfarande en lång väg kvar. Under senare år har Sverige haft en långsammare utveckling än många jämförbara länder och har därför under en längre tid sjunkit stadigt på ILGA:s ranking över rättigheter för HBTQI-personer.²⁵

Möjligheten att älska vem man vill och att kunna forma ett liv med den man vill är grundläggande för mänsklig lycka. Likaså möjligheten att leva fritt och tryggt i enlighet med sin könsidentitet eller sitt könsuttryck.

²⁴ Å være religiøs leder i det norske samfunnet: <https://www.tf.uio.no/studier/evu/kurs/2019/relleder/>.

²⁵ The European Region of the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Associations årliga rankingar, senast för 2020.

Vår lagstiftning utgår fortfarande i grunden från att alla förväntas leva och forma sina liv i enlighet med traditionella normer för kön, sexualitet, familj och identitetsuttryck. Även om lagstiftningen stegvis fått tillägg som förbättrat situationen för allt fler har det resulterat i ett lapptäcke som är svårt att överblicka utan att den normativa utgångspunkten egentligen har övergivits. Centerpartiet vill istället att individens rätt att forma och leva sitt liv som denne vill, fritt från diskriminering och exkluderande normer, ska stå i centrum.

Ett viktigt exempel på detta rör familjepolitiken, som inte är tillräckligt väl utformad efter den verklighet som HBTQI-familjer och andra befinner sig i. Familjepolitiken behöver omformas för att i högre utsträckning utgå från barnets rättigheter och rätt till sina föräldrar, även i familjer där vårdnadshavare, sociala föräldrar och genetiska föräldrar skiljer sig från normen. Det är hur barnen påverkas i praktiken som ska vara avgörande.

Rätten till självidentifikation ska vara utgångspunkten när det gäller könstillhörighet. Dagens svenska lagstiftning för den som vill fastställa sitt kön i enlighet med denna princip är otidsenlig och har redan konstaterats stå i strid med Europakonventionen. Den redan utlovade nya könstillhörighetslagstiftningen – där rätten att själv få fastställa juridiskt kön särskiljs från rätten till könsbekräftande vård – måste komma på plats. Centerpartiet vill också att lagstiftningen kring könstillhörighet uppdateras för att säkerställa lika rättigheter och möjligheter för icke-binära.

Ett kontinuerligt och systematiskt arbete kring HBTQI-frågor ska föras i skolan och kunskapshöjning hos rättsväsende, regioner, kommuner och myndigheter om HBTQI-personers rättigheter ska genomföras.

Hiv-positivas livsvillkor måste förbättras, med målet att minska stigma och göra preventionen mer effektiv och målgruppsanpassad. Centerpartiet vill sedan tidigare se en översyn av informationsplikten. Vi vill dessutom se bättre tillgänglighet för profylax, behandling och vård, liksom kunskapshöjande insatser riktade till allmänheten.

Utöver krafttag för att motverka diskriminering och hatbrott här hemma ska den som söker asyl i Sverige på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet alltid få en rättssäker prövning. Det finns emellertid rapporter om brister i hur Migrationsverket och domstolar bemött och fattat beslut kring HBTQI-asylsökande.²⁶ Centerpartiet vill sedan tidigare tillsätta en utredning som brett ser över rättssäkerheten under asylprocessen, inklusive för HBTQI-flyktingar. Vi har dessutom länge drivit frågan om rätten till familjeåterförening för personer som fått asyl, och vill att personer som har en etablerad relation sedan tidigare men som inte kunnat bo tillsammans i hemlandet på grund av hot och rädsla, exempelvis vissa HBTQI-personer, ska ha samma rätt till familjeåterförening som andra skyddsbehövande. Rätten till familjeåterförening har förstärkts genom den nya migrationslagstiftning som trädde i kraft sommaren 2021.

Ett samhälle och en demokrati som är tillgängligt för alla

Personer med funktionsnedsättningar har unika utmaningar ur ett rättighetsperspektiv som det offentliga och samhället i stort måste ta på större allvar. Att kunna röra sig i samhället, ta del av information och delta i det demokratiska samtalet är sådant som majoriteten tar för givet men som i praktiken är begränsat eller försvårat för många personer med funktionsnedsättning. Detsamma gäller möjligheten att arbeta efter förmåga och ha ekonomisk trygghet, där ojämlikheten är stor för personer med funktionsnedsättning. Och personer med funktionsnedsättningar utsätts fortfarande för övergrepp inom vården och i andra sammanhang. Allt detta handlar om individens rätt till egenmakt, respekt och likabehandling. Sverige ska leva upp till sina åtaganden enligt FN:s konvention för personer med funktionsnedsättning.

Centerpartiet vill ge Valmyndigheten i uppdrag att genomföra en översyn av tillgängligheten i vallokaler, med målsättningen att alla vallokaler ska vara anpassade, och identifiera och genomföra insatser för att säkerställa valhemligheten för personer med funktionsnedsättningar. Vi vill dessutom att myndigheter utvecklar sitt arbete med att införa val erbjud information på lättläst svenska och lättillgänglig information för personer med nedsatt syn och hörsel.

Men demokratin utövas inte bara vid valurnorna vart fjärde år; alla medborgare ska ha möjlighet att påverka och delta i vårt gemensamma demokratiprojekt även mellan val. Centerpartiet vill därför att alla lokaler där

---

²⁶ RFSL, 2020, Avslagsmotiveringar i HBTQI-asylärenden.

demokratin utövas, exempelvis för nämndsammanträden, ska vara fullt tillgängliga, till skillnad från idag när exempelvis hörselslingor i många fall saknas. Insatser ska sättas in för att det ska vara möjligt för alla, oavsett funktionsnedsättning, att delta på lika villkor i det demokratiska arbetet.

De politiska partierna har också ett ansvar att möjliggöra politiskt engagemang i sina egna rörelser – bland annat genom att anordna möten och evenemang i tillgängliga lokaler – och för att kommunicera med väljarna med hjälp av teckenspråk, lättläst svenska med mera.

Jämställdhet, trygghet och möjligheter

Centerpartiet är stolt över att vara ett feministiskt parti. Vårt mål är ett jämställt samhälle där alla, oavsett könsidentitet, har samma grundförutsättningar att förverkliga sig själva och sina drömmar. För oss är feminism i grund och botten en frihetsfråga. Det handlar om att synliggöra och vilja förändra de system och strukturer som behandlar kvinnor och män olika, både som grupp och som individer. Centerpartiet anser att dessa strukturer måste ändras och att ett jämställt samhälle gynnar alla.

Rätten till trygghet är en grundläggande mänsklig rättighet. Att vara otrygg under kvällsjoggingturen, att hålla nycklarna krampaktigt i handen på vägen hem eller att känna oro över att träffa den potentiella kärleken på nätet är en verklighet för många kvinnor idag. Likaså att vara otrygg i sitt eget hem och i vissa fall utsättas för livsfara av sin partner. Otrygghet begränsar kvinnors sätt att leva, och därför måste vi fortsätta arbetet för att förebygga och stoppa mäns våld mot kvinnor, och våld i nära relationer, i hela samhället.

Centerpartiet har därför bidragit till att genomföra en rad reformer under mandatperioden för att stärka kvinnors och flickors trygghet, däribland straffskärpningar, nya förebyggande uppdrag till myndigheter, en uppdaterad läroplan för skolan om sexualitet, samtycke och relationer, och kvinnojourer och andra organisationer som jobbar med trygghetsfrågor har fått ökade resurser.

Centerpartiet vill därutöver skärpa straffen för sexualbrott och för kvinnofridskränkning, däribland högre minimistraff. Vi vill att polis, åklagare, nämndemän och domare som hanterar sexualbrott mot vuxna och barn ska få mer och bättre utbildning än idag. Utöver detta driver vi sedan tidigare en rad förslag med förebyggande syfte, såsom bättre insatser i skolan.

Trots stora framsteg sedan 1900-talets början är ekonomisk ojämställdhet fortfarande ett faktum i Sverige. Kvinnor tjänar mindre än män, har lägre pensioner och är underrepresenterade i styrelser och ledarskapspositioner. Ojämställdheten är särskilt märkbar för utrikes födda kvinnor. Allt detta är ett problem för kvinnors livs- och arbetsvillkor. Det är också en fråga om egenmakt. Därför driver Centerpartiet en politik som förbättrar arbetsvillkor för kvinnor, skapar bättre förutsättningar för kvinnors företagande och främjar ekonomisk jämställdhet. Förslag för att åstadkomma det presenteras i programmet En stark och grön ekonomi med fler företag.

Kvinnor ska ha lika goda möjligheter som män att påverka politiken och göra sina röster hörda i samhällsdebatten. Men hat, hot och trakasserier mot förtroendevalda – varav flertalet engagerar sig ideellt på sin fritid – är alltför vanligt förekommande. Den typen av attacker mot förtroendevalda och andra i offentligheten utgör inte bara övergrepp mot de individer som drabbas utan också mot den liberala demokratin i stort.

Hat, hot och trakasserier är oacceptabla oavsett vem de riktar sig mot men studier visar att kvinnor är särskilt utsatta, bland annat över nätet,²⁷ och att många kvinnor väljer att lämna politiken till följd av deras utsatthet. Det innebär i praktiken att kvinnors makt inskränks och att deras röster tystas. Centerpartiet vill se bättre stöd till förtroendevalda som utsätts för hot, hat och trakasserier. Det ansvaret vilar på kommuner, regioner och myndigheter, men också på oss som politiskt parti.

Centerpartiet vill dessutom att Sveriges Riksdag respektive Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) genomför en översyn av förtroendevaldas villkor, som ska mynna ut i rekommendationer med syfte att underlätta för fler att

---

²⁷ Sandra Håkansson, 2019, Könsmönster i hot och våld mot svenska kommunpolitiker, Uppsala Universitet.

kombinera förtroendeuppdrag med arbete, familj och barn. Det skulle i sin tur uppmuntra och underlätta för fler att söka sig till sådana uppdrag.

Så stärker vi den liberala demokratin utanför Sveriges gränser

En demokratisk utrikespolitik

Den liberala världsordningen som byggdes upp efter andra världskriget kännetecknas av multilateralt samarbete, internationella institutioner, frihandel, säkerhetssamarbete och, för de demokratiska länderna, en gemensam strävan efter mänskliga rättigheter. Den fria rörligheten inom EU och Norden har gjort det möjligt för människor att resa, studera och jobba i andra länder, med stora vinster för vår ekonomi och livskvalitet som följd. Den liberala världsordningen är inte utan sina brister men har likväl skapat välstånd, stabilitet och möjligheter för världens stater att lösa gemensamma problem tillsammans. Därför är den värd att kämpa för.

Den liberala demokratin är kärnan i Centerpartiets utrikespolitik. Vi förespråkar en utrikespolitik som försvarar och främjar demokrati och mänskliga rättigheter, som stöttar rättstatsuppbyggnad, som motverkar korruption, som stärker kvinnors rättigheter och möjligheter och som stärker vårt samarbete med andra demokratier. Detta går hand i hand med en politik för utvecklingssamarbete som står upp för enprocentsmålet och fokuserar det på mänskliga rättigheter, med en handelspolitik som främjar frihandel och med en säkerhets- och försvarspolitik som innebär att Sverige tar ett större ansvar för vår och våra samarbetspartners gemensamma säkerhet. Centerpartiet vill genomföra en rad reformer för att åstadkomma det.

Vi vill att Sverige, genom EU-samarbetet och på egen hand, arbetar ännu hårdare för frihandel. Det är av avgörande betydelse för Sveriges ekonomi och konkurrenskraft, och ger samtidigt en möjlighet att förbättra miljö- och arbetsvillkor i andra länder. Vi vill att EU ska ställa strikta krav på miljöhänsyn och mänskliga rättigheter i sina frihandelsavtal, vilket kan göra stor skillnad hos våra handelspartners och sätta goda globala standarder som andra anammar för att kunna sälja sina produkter i EU.

Svenska och europeiska företag bör göra mer för att säkerställa att de och deras underleverantörer erbjuder goda arbetsvillkor och respekterar mänskliga rättigheter, även i delar av verksamheten som äger rum utanför EU. Detsamma gäller deras miljö- och klimatpåverkan. Centerpartiet vill därför att regeringen driver på för att skapa ett regelverk för företagsansvar (så kallad due diligence) på EU-nivå och att ett sådant regelverk är effektivt både för mänskliga rättigheter och för miljö och klimatet.

Vi vill att Sverige i större omfattning än idag använder sig av principen om universell jurisdiktion för att utreda, åtala och döma personer för krigsbrott, brott mot mänskliga rättigheter och brott mot mänskligheten. Principen om universell jurisdiktion innebär att en stat har rätt att driva fall kopplade till specifika allvarliga brott även om de inte skett inom landet eller om offer eller misstänkta är bosatta här.

Med vårt goda internationella anseende och kunniga rättsväsende har Sverige goda förutsättningar att via universell jurisdiktion se till att krigsbrott, brott mot mänskliga rättigheter och brott mot mänskligheten uppmärksammas och att brottsoffren får upprättelse. Sverige har redan idag lagstiftning som gör det möjligt men använder den inte i större utsträckning. Centerpartiet vill ge rättsväsendet ett tydligare uppdrag att driva fler sådana fall och öronmärka ökade resurser till polis och åklagare för att göra det möjligt. Vi vill dessutom se över om den befintliga lagstiftningen kring universell jurisdiktion är ändamålsenlig.

Reformer för ett mer demokratiskt EU

EU:s bidrag till Europas utveckling är så många och så långtgående att vi emellanåt tar dem för givet. För medlemsstater som regelbundet krigat mot varandra i hundratals år är numera en väpnad konflikt dem emellan närmast otänkbar. Den fria rörligheten av varor, tjänster och människor har bidragit till innovation, tillväxt och livskvalitet. Folk som under årtionden levde under kommunistiskt förtryck har bjudits in till den europeiska gemenskapen. Och EU:s ekonomiska och diplomatiska muskler har använts i fredens, demokratin och rättsstatens tjänst även utanför unionens gränser.

Med det i åtanke ser Centerpartiet med stor oro på att flera av EU:s medlemsstater de senaste åren rört sig i en auktoritär, illiberal och korruperad riktning. Europas liberala demokratier måste arbeta tillsammans för att vända den utvecklingen, för de journalister som mördats eller tystats, för de domare och akademiker som sparkats, för de oppositionspolitiker och väljare som tystats, för de minoriteter som förlorat trygghet och rättigheter och för de kvinnor som fråntagits rätten till sina kroppar. Vi måste också agera för att rädda EU-projektet, eftersom dessa medlemsstater hindrar EU från att lösa gemensamma problem, förskingrar EU-medel och på andra sätt underminerar samarbetet och européernas förtroende för det.

För människorna som bor i dessa stater och för unionens framtid vill Centerpartiet se mer kraftfulla åtgärder. Vi vill att EU ska strypa medel till medlemsstater som inte respekterar sina demokratiska och rättsstatliga åtaganden och inte sätter stopp för offentlig korruption. Om de fortfarande inte genomför EU:s krav är vi öppna för att begränsa deras beslutsrätt i EU och, som en sista utväg, att utesluta dem.

Centerpartiet vill att regeringen tar ytterligare steg för att förankra och öka transparensen i Sverige kring beslut på EU-nivå, ett område där det idag finns ett demokratiskt underskott.²⁸ Såväl riksdagen som civilsamhälle, näringsliv och andra remissinstanser bör få bättre möjligheter att yttra sig om EU-lagstiftning innan beslut. EU bör också stärka transparensen kring interna beslut, och vi kommer att fortsätta driva på i Bryssel för mer transparens kring de så kallade trilogerna, de informella möten där EU-kommissionen, Europaparlamentet och ministerrådet diskuterar lagförslag.

Det är också viktigt att allmänheten har god insyn i EU:s beslutsprocesser och att de får bättre kunskap om deras möjligheter att påverka. Staten bör förbättra sina informationsinsatser på det området och vi välkomnar mer mediebevakning av EU-frågor.

En starkare liberal demokrati är möjlig

Demokrati är inte ett tillstånd, den är ett gemensamt projekt som vi bygger tillsammans, varje dag, varje generation. Vi utövar demokratin när vi går till valurnorna och när vi engagerar oss politiskt. När vi kritiserar makten, belyser samhällsproblem och står upp mot orättvisor i vardagen. När vi går samman för att bygga ett bättre samhälle och när vi lär våra barn att inte göra om våra misstag. När vi skapar jobb och innovationer. När vi tar hand om våra medmänniskor och bidrar till vår gemensamma trygghet och välfärd.

En av politikens huvuduppgifter bör vara att skapa möjligheter för medborgarna att utöva demokratin så fritt och framgångsrikt som möjligt. För att åstadkomma det krävs jordnära reformer som gör skillnad i människors vardag och som ger dem tillit att det offentliga levererar på sin del av samhällskontraktet. Vi måste också stärka de institutioner – från fria medier till oberoende domstolar – som skyddar våra politiska och medborgerliga rättigheter från de som hotar dem. Och vi måste förbättra vårt samarbete med andra liberala demokratier. Så ger vi kraft åt varje människa.

Centerpartiet vill att:

- En spetsutbildning för offentligt ledarskap – kopplad till praktik och ekonomisk ersättning under studietiden – ska inrättas vid svenska universitet.
- Det ska bli svårare att ändra grundlagen, genom krav på kvalificerad majoritet vid riksdagsbeslut om grundlagsändring, krav på att ett specifikt antal riksdagsledamöterna deltar i omröstningen (en s.k. kvorumregel) och genom att det val till riksdagen som hålls mellan två riksdagsbeslut om grundlagsändring måste vara ett ordinarie val.
- Domstolarnas oberoende ska stärkas och skyddas. Ytterligare bestämmelser om domarna i de högsta domstolarna (justitieråden) ska regleras i grundlagen. Domstolsverkets organisation, styrning och roll ska reformeras i syfte att stärka dess oberoende.

---

²⁸ Maria Strömvik, 2020, "Hur väl förankras regeringens EU-politik?", Lunds Universitet.

- Oppositionens ställning ska skyddas i lag. En parlamentarisk utredning ska tillsättas med uppdrag att formalisera praxis i riksdagen och skydda oppositionens ställning i lagstiftning. En utredning ska undersöka motsvarande behov hos regioner och kommuner.
- Medias skydd mot hat, hot och trakasserier ska stärkas. Kapaciteten hos de enheter inom polisen som arbetar med demokratifrågor ska stärkas. Brottsförebyggande rådet ska ges ett tydligare uppdrag att utbilda och stötta media att hantera och anmäla hot och trakasserier. Brottsofferjourerna ska få ökat stöd för att stötta utsatta journalister. Ett offentligt stöd ska införas för mindre medieföretag att investera i säkerhetsåtgärder.
- Den akademiska friheten och oberoendet hos lärosäten och deras medarbetare ska stärkas. Staten ska stötta lärosäten som väljer att övergå till en stiftelseform, politikens makt över och inom deras styrelser ska minska och anställningstryggheten för lärare och forskare ska stärkas.
- De politiska partierna ska rustas mot yttre hot. En utredning ska tillsättas med syfte att stärka de politiska partiernas motståndskraft mot yttre hot. Förbudet mot partifinansiering från utländska källor ska stärkas.
- Arbetet mot offentlig korruption ska förbättras. En oberoende antikorrupsionsmyndighet ska inrättas, som bland annat ska erbjuda myndigheter, kommuner, regioner och riksdag en central visselblåsartjänst. Lagstiftningen ska ställa högre krav på de antikorrupsionsstrategier som vägleder myndigheternas arbete, inklusive bättre stöd för visselblåsare, och brott mot reglerna ska leda till allvarligare påföljder.
- De politiska partierna och institutionerna de arbetar inom ska bli mer transparenta. Striktare regler för partifinansiering ska införas, med krav på politiska partier att redovisa fler uppgifter om sina finanser och att skyndsamt efter val redovisa intäkter och utgifter kopplade till valkampanjer. Ett lobbyregister (öppenhetsregister) ska införas.
- Nästa grundlagsutredning ska se över den svenska förvaltningsmodellen i syfte att stärka möjligheterna att utkräva ansvar av ministrar.
- Medborgarnas personliga integritet i relation till staten och näringslivet ska värnas och vidareutvecklas. En utredning ska tillsättas med uppdrag att stärka medborgarnas kontroll över hur det offentliga använder deras personliga data. Ett regelverk för etisk användning av artificiell intelligens (AI) ska införas på EU-nivå, som levererar ett pålitligt, robust och riskminimerande skydd för den personliga integriteten inom och utanför EU:s gränser.
- Offentliga insatser mot diskriminering ska göras med effektiva. Diskrimineringsombudsmannens uppdrag ska reformeras för att mer aktivt upptäcka och agera mot diskriminering. Diskrimineringsersättningen ska höjas via en utredning som rekommenderar en mer ändamålsenlig nivå. En diskrimineringsnämnd ska inrättas i nära samråd med civilsamhället och andra remissinstanser. Statliga myndigheter ska på prov införa så kallad anonym eller blind rekrytering. Om försöket är framgångsrikt ska metoden införas vid alla myndigheter där det är lämpligt.
- Rasism i samhället behöver uppmärksammas och bekämpas. Våra offentliga instanser behöver kunskapshöjande åtgärder och förstå hur rasism leder till diskriminering.
- Arbetet emot hatbrott ska förbättras. Kapaciteten hos polisens hatbrotts- och demokratienheter, och civilsamhällesorganisationer som stöttar hatbrottsoffer, ska stärkas. Kön och funktionsnedsättning ska läggas till som hatbrottsgrunder i lagstiftningen.
- Hedersförtryck ska förebyggas och bekämpas. En nationell kunskapshöjning hos rättsväsendet, skolan, regioner, kommuner och myndigheter om effektiva sätt att förebygga, upptäcka och motverka hedersförtryck ska genomföras. Relevanta myndigheter ska ta fram nationell statistik över hur utbrett hedersvåld och hedersförtryck är. Alla som utsätts för hedersförtryck ska ha tillgång till kvalitativt stöd, oavsett vem de är och var de bor.

- Religionsfriheten ska värnas och skyddas. En praktisk interreligiös utbildning för religiösa ledare ska inrättas vid en eller flera svenska högskolor. Stödet för trossamfunds säkerhetsåtgärder ska reformeras för att möjliggöra långsiktiga och löpande investeringar.
- Icke-medicinsk omskärelse av pojkar ska fortsatt vara tillåtet i Sverige
- HBTQI-personers rättigheter ska stärkas och deras livsvillkor förbättras. Lagstiftningen kring könstillhörighet ska uppdateras för att säkerställa lika rättigheter och möjligheter för icke-binära. Ett kontinuerligt och systematiskt arbete kring HBTQI-frågor ska föras i skolan och kunskaphöjning hos rättsväsende, regioner, kommuner och myndigheter om HBTQI-personers rättigheter ska genomföras.
- Hiv-positivas livsvillkor ska förbättras genom bättre tillgänglighet till profylax, behandling och vård, samt kunskaphöjande insatser till allmänheten.
- Demokratin ska göras mer tillgänglig. Valmyndigheten ska genomföra en översyn av tillgängligheten i vallokaler, med målsättningen att alla vallokaler ska vara anpassade, och genomföra insatser för att säkerställa valhemligheten för personer med funktionsnedsättningar. Berörda myndigheter ska inför val erbjuda mer och bättre information på lättläst svenska och för personer med nedsatt syn och hörsel.
- Lokaler där demokratin utövas ska vara fullt tillgängliga. Insatser ska sättas in för att det ska vara möjligt för alla oavsett funktionsnedsättning att delta på lika villkor i det demokratiska arbetet
- Förtroendevalda som utsätts för hot, hat och trakasserier ska få bättre stöd. SKR ska genomföra en översyn av förtroendevaldas villkor, med rekommendationer som underlättar för fler att kombinera förtroendeuppdrag med arbete, familj och barn.
- Sveriges utrikespolitik ska försvara och främja den liberala demokratin. Strikta krav på miljöhänsyn och mänskliga rättigheter ska ställas i frihandelsavtal. Ett striktare EU-regelverk ska införas gällande företags ansvar att upprätthålla mänskliga rättigheter och miljö- och klimathänsyn vid verksamhet utanför unionen (så kallad due diligence).
- Polis och åklagare ska ges ett tydligare uppdrag att enligt principen om universell jurisdiktion utreda och driva fall där krigsbrott, brott mot mänskliga rättigheter och brott mot mänskligheten begåtts utanför Sveriges gränser. Berörda myndigheter ska få ökade resurser för att genomföra uppdraget och en utredning ska se över om lagstiftningen kring universell jurisdiktion är ändamålsenlig för att driva fler fall.
- EU ska strypa medel till medlemsstater som allvarligt och upprepat inte respekterar sina åtaganden för demokrati och mänskliga rättigheter och som inte sätter stopp för offentlig korruption. Om de fortfarande inte genomför EU:s krav ska deras beslutsrätt i EU begränsas och, som en sista utväg, ska de uteslutas.